

"חדר כושר חברתי-רגשי"

הורים, מורים, למידה חברתית-רגשית ומה שביניהם

רבקה אלקובי

תקציר

למידה חברתית-רגשית (SEL) הוא מונח המתייחס לרכישת כישורים המובילים לזיהוי ולניהול של רגשות, לפיתוח דאגה ואכפתיות לאחר, לקבלת החלטות אחראית, לייסוד מערכות יחסים חיוביות ולהתמודדות יעילה עם מצבים מאתגרים (בבנישתי ופרידמן, 2020). מיומנויות חברתיות טובות עשויות להוביל להצלחה ברבדים בולטים רבים בחיי הפרט, וההפך (אלקובי, 2020; שפרלינג, 2018; Osher et al., 2016; Kautz, 2014).

בעקבות ההתפתחות הטכנולוגית בעשורים האחרונים התלמידים מתנסים פחות בסיטואציות חברתיות פנים אל פנים, לכן, קיימת חשיבות להקניית מיומנויות אלו בבית הספר (שפרלינג, 2018).

לצורך הקניית מיומנויות אלו עלה רעיון לפתח מערכת ממוחשבת לשיפור מיומנויות חברתיות-רגשיות בקרב תלמידים הלומדים בבית ספר יסודי ובחטיבת הביניים. לצורך פיתוח המערכת נערך מחקר בגישה האיכותנית, שבמסגרתו רואינו 10 מורים שהם מחנכי כיתות מבתי ספר יסודיים בכיתות א-ח. מתוך ניתוח הממצאים עלתה התובנה שהעמקת המודעות בקרב המורים בנושא הלמידה החברתית-הרגשית יכולה להתקיים באמצעות סדנאות והענקת ארגז כלים הכולל מענים למגוון האתגרים החברתיים-הרגשיים שהמורים נדרשים להם. הידע שיינתן למורים יביא אותם להקנות מיומנויות חברתיות-רגשיות אצל תלמידיהם.

הבנת הממצאים היוותה את התשתית לבניית המיזם **חדר כושר חברתי-רגשי**, שמטרתו הגברת המודעות לדרכי ההקניה של מיומנויות חברתיות-רגשיות באופן יישומי ומותאם לבתי הספר תוך רתימה של ההנהלה, של הצוות החינוכי ושל ההורים לתהליך זה בראייה מערכתית. חדר הכושר החברתי-הרגשי כולל מערכת ממוחשבת המאפשרת מיפוי של המצב החברתי של הכיתה ושל כל תלמיד בנפרד. נוסף על כך, כולל חדר הכושר מפגשים ותכנים להקניית מיומנויות חברתיות נדרשות, משחקים המקנים מיומנויות חברתיות-רגשיות ומאפשרים

התנסות בהן. כמו כן, ערכות וכלים חדשניים במתודות מגוונות עומדים לרשות בית הספר וכן קיומן של סדנאות משותפות למורים ולהורים. בהמשך מוצגות דוגמאות להקניית מיומנויות ספציפיות.

התוכנית מדגישה את חשיבות השותפות של הורים בתהליך הלמידה חברתית-הרגשית, משום שהם הדמות הראשונה המתווכת את המיומנויות הללו לילד.

מילות מפתח: למידה חברתית-רגשית (SEL), הורים שותפים בחינוך, מיפוי חברתית-רגשי של התלמידים, אימון המיומנויות החברתיות-הרגשיות

תיאור המיזם

הצורך במיזם

מיומנויות רגשיות-חברתיות הן חלק מהמיומנויות האנושיות של כל בני-האדם. מיומנויות אלו מאפשרות לאדם לפתח ולטפח את יכולותיו העצמיות, להבין ולנהל את רגשותיו תוך אינטראקציה עם אחרים ולשפר את יכולתו לקבל החלטות (קריספיל ופריד, 2022). לכישורים החברתיים השפעה דרמטית על חוויית הילד ועל הצלחתו. מיומנויות חברתיות עשויות להוביל להצלחה ברבדים בולטים רבים בחיי הפרט, וההפך. למשל, שיתוף פעולה במשחק, הבנת סיטואציות, יוזמה, ועוד (לורבר-הוס, 2021).

משחק ספונטני או מכוון הוא הזדמנות חשובה לאימון חברתי. דא עקא, שבדור זה המשחק הטבעי הולך ונעלם, וילדים מעדיפים לבלות את זמנם לפני מסכים, אשר מאפשרים להם גישה לשלל אפליקציות משחקיות, חלקן אינטראקטיביות, שהם נהנים לשחק בהן. הבעיה נעוצה בכך שהשימוש בטכנולוגיות אלו גורם לצמצום בהזדמנויות למפגשים פנים אל פנים. נובע מכך, שישנם ילדים שחסרות להם מיומנויות חברתיות חשובות והם מתקשים להשתלב באירועים חברתיים. לכן, ישנה חשיבות להקניית מיומנויות אלו בבית הספר (כורם, 2021).

בעקבות היעדר הלמידה הטבעית הסביבתית בתחום של הלמידה החברתית-הרגשית, יש צורך בלמידה מכוונת של כישורים אלו. לאור זאת, ההתייחסות ללימוד המיומנויות החברתיות

היא כאל תהליך נרכש, מקודד. כלומר, כל מיומנות נלמדת בפני עצמה, ויש לה אופי מוגדר. תהליך זה מתקיים בכל סביבות החיים שבהן גדל הילד – בבית ובבית הספר (שפרלינג, 2018), והוא מאפשר לילד לרכוש את הידע שחסר לו כדי שיוכל להתנהג באופן הרצוי והמקובל בכל סיטואציה חברתית.

מהות המיזם

חדר כושר חברתי-רגשי הוא מיזם להקניית מיומנויות חברתיות-רגשיות בדומה לאימון בחדר כושר, שבו ישנם מתקנים לאימון פיזי. במסגרת זו כל מתאמן יכול לבחור את המתקנים שיעזרו לו ובמקביל לקבל הדרכה, ליווי וייעוץ ממדריכים במהלך האימון. הרעיון של חדר כושר חברתי-רגשי הוא שהמורה ילמד באופן עצמאי את הכלים השונים באמצעות מידע רב הקיים בכלי הדיגיטלי, ובמקביל יקבל ליווי והנחייה באמצעות סדנאות. מיזם זה נהגה לאחר עריכת מחקר מקדים.

המחקר ושלביו השונים

במחקר רואיינו 10 מורים שהם מחנכי כיתות מבתי ספר יסודיים בראיונות איכותניים. הראיונות נותחו על פי הגישה התמטית. מתוך ממצאי המחקר עלתה התובנה, כי מורים מבינים את החשיבות של הקניית מיומנויות חברתיות-רגשיות, אך אין להם ידע וכלים לביצוע. מכיוון שהיכולת להקנות מיומנויות חברתיות-רגשיות היא תהליך המחייב למידה מקצועית יש להכשיר את המורים להוראת מיומנויות אלו. מסקנת המחקר הייתה כי יש צורך במיזם אשר יעניק למורים **אמונה** בצורך להקנות מיומנויות חברתיות-רגשיות, **ביטחון** ביכולתם לבצע זאת ו**יוזמה** ליישם את התהליך.

עוד עלתה מתוך הממצאים התובנה שהעמקת המודעות בקרב המורים בנושא הלמידה החברתית-הרגשית יכולה להתקיים באמצעות סדנאות והענקת ארגז כלים הכולל מענים למגוון האתגרים החברתיים-הרגשיים שהמורים נדרשים להם. הידע שיינתן למורים יאפשר להם להקנות מיומנויות חברתיות-רגשיות לתלמידיהם.

תובנה נוספת שעלתה היא חשיבותו של שיתוף ההורים בתהליך הלמידה החברתית-הרגשית, משום שהם הדמות הראשונה המתווכת את המיומנויות החברתיות לילד.

בעקבות כך, נוצר המיזם "חדר כושר חברתי-רגשי", שבמסגרתו פותח תחילה מוצר טכנולוגי שנקרא B-Friend. המוצר מכיל כלי דיגיטלי למורים ובו מערכת ממוחשבת שממפה כל תלמיד וכל כיתה מבחינה חברתית-רגשית, ובהתאם לכך מציעה דרכים ליישום עם המלצות מותאמות. הכלי הדיגיטלי מהווה מענה חדשני המאפשר למורה ללמד את התלמידים את המיומנויות החברתיות-הרגשיות בדרך נגישה ומותאמת למצבם במפגשים קבוצתיים ובאמצעות סדנאות מגוונות וגם באופן אינטראקטיבי במרחבי הרשת. בשלב הראשון המענה ניתן רק למורים.

בשלב השני של פיתוח הכלי הטכנולוגי B-Friend, הוחלט להרחיב את הכלי גם להורים. זאת, בעקבות התובנה בדבר החשיבות של שיתוף ההורים בתהליך. לצורך הבנה של צורכי ההורים גובשה סדנה כחלק מחדר כושר חברתי-רגשי, שבה מורים והורים נחשפו לכלי הדיגיטלי במפגש משותף. משתתפי הסדנה למדו על מהותן של המיומנויות החברתיות, על עקרונות הלמידה החברתית-הרגשית, ועל הסיבות שבגינן שיש ללמד את הילד מיומנויות אלו.

בשלב נוסף במהלך הסדנה נערכה התנסות של המורים ושל ההורים בכלי הדיגיטלי כדי להכירו. לצורך כך, הם ערכו מיפוי על עצמם ובדקו את המיומנויות החברתיות שלהם באמצעות שאלון שבדק את חמש המיומנויות המרכזיות של SEL, שהן מודעות עצמית, ניהול עצמי, מודעות חברתית, יכולת לנהל יחסים בין-אישיים ויכולת של קבלת החלטות נבונות. בהמשך הסדנה המשתתפים התנסו בערכה המהווה חלק מחדר הכושר החברתי-הרגשי, אשר הובילה אותם להבנת האופן שבו מתרגמים את האימון של אחת המיומנות של למידה חברתית-רגשית למתודה מעשית ופרקטית, שניתנת להנגשה ולאמון ביומיום. זאת באמצעות מגוון כלים הקיימים בחדר הכושר החברתי-הרגשי, דוגמת ערכת הקלפים "מה מרגיש לי?" המשחק "להתחבר בכיף" ועוד.

תמונה 1: ערכה המלווה את התהליך

בתמונה 1 מוצגים מימין לשמאל: לוח רגשות, מגנטים להשראה, משחק זיכרון – מה מרגיש לי? משחק רביעיות – יש פתרון, מחברת יעדים והשראה, המשחק להתחבר בכיף, ערכת קלפי אמפטיה, ערכת המפה החברתית, שגרירי B-Friend, פלקטים לחשיבה חיובית, ולבסוף MeFriend – ערכת כסאות וערכים.

השלב השלישי בסדנה היה שלב היישום, שבו התקיימו שולחנות עגולים שהובילו לשיח משותף של המורים וההורים. ההורים סיפרו על עצמם, על התמודדותם החברתית והרגשית בגיל הילדות, ועל הציפיות שלהם מילדיהם בתחום זה מתוך שיתוף פעולה מלא. בעקבות הסדנה ההורים הבינו שהתחום החברתי-הרגשי של ילדם אינו רק באחריות המורה, אלא שגם על ההורים מוטלת חובה לסייע לילדם בתחום זה.

מתוך הממצאים של הדיונים שהתקיימו בסדנה נבנה השלב הבא של הכלי הדיגיטלי, ובו התכנים המיועדים להורים ולילדיהם. בעקבות בניית שלב זה ניתנה להורה אפשרות להיכנס לכלי הדיגיטלי מביתו, לבצע מיפוי לילדו, ולקבל פעילויות המותאמות לצרכיו, שאותן יכול ההורה לבצע עם ילדו בשעות אחר-הצהריים.

המיזם מותאם לכל ילד מכיתה א עד כיתה ט. אומנם המחקר בוצע בקרב מורים לתלמידים בכיתות בית הספר היסודי, אך מכיוון שהמיזם מעניק מענה לצורך אשר קיים גם בקרב מורים בחטיבת ביניים, מורים בשכבות אלו יכולים גם הם להשתמש בו לצורך זה. כמובן שנעשתה התאמה בתכנים ליסודי ולחטיבת ביניים, התאמה בסדנאות והפרדה במערכת הממוחשבת בין התכנים המותאמים ליסודי ולחטיבת הביניים.

מטרות המיזם ועקרונותיו:

1. מיפוי המצב החברתי של כל תלמיד ושל הכיתה כולה.
 2. חיזוק ואימון של המיומנויות החברתיות-הרגשיות של תלמידים באמצעות משחקים מכוונים, למידת המיומנויות ותקשורת מיטבית בין ההורה למורה בשיח משותף באמצעות המערכת הממוחשבת המשותפת.
- עקרונות מכוונים: אימון מיומנויות חברתיות דרך שיקוף והדהוד, הנאה, שיתופיות, חֶבְרוּת, קבלה והכלה, היעדר שיפוטיות ומתן לגיטימציה לכל תלמיד.

לאור זאת, המיזם חדר כושר חברתי-רגשי מעניק למורה ולהורה את הכלים הבאים:

1. יכולת ליצור מיפוי מדויק ומעודכן בתחום החברתי-הרגשי. המיפוי מתבצע באמצעות כלי דיגיטלי שבו שאלון טכנולוגי מקודד, הכולל היגדים שאפשר לדרג על גבי סקלה של שלוש רמות. התוצאות מעניקות להורה ולמורה תמונת רמזור של הילד או של הכיתה. בצבע ירוק מסומנים תחומי חוזק, בצבע אדום מסומנים תחומים שבהם יש קושי וצורך בשינוי, ובצבע צהוב מסומנים תחומים שבהם יש רק צורך באימון. חשוב להדגיש כי אין אלו ממצאים אבחוניים, אלא שמטרתם להוביל ליצירת תהליך שינוי מתוך הענקת כלים לעבודה.

2. יחידות תוכן העוסקות באימון המיומנויות החברתיות-הרגשיות, כמו אמפטיה והקשבה.

יחידות התוכן כוללות מערכי שיעור והצעות לתרגול בכיתה.

ארגז כלים לשגרה היומיומית

יחידות תוכן -
סדרת סיפור
ציור

מעבר לעמוד

יחידות הוראה

מעבר לעמוד

לומדים B-Friend
בגיל הרך

יחידות אונליין
בשיתוף
התלמידים

תמונה 2: מסך יחידות התוכן

3. כלים ליצירת אקלים חברתי חיובי בכיתה ומוטיבציה חברתית בקרב התלמידים.

משחקים

מעבר לעמוד

שגרירי B-

Friend

בהפסקה

מעבר לעמוד

קומיקס חברתי -

יסודי

מעבר לעמוד

משחקים

אונליין - חדש!

מעבר לעמוד

תמונה 3: המשך – מסך יחידות התוכן

4. ערכות למידה לאימון חברתי-רגשי פעיל בשגרת הלמידה בבית הספר ובבית תוך אימון

לפתרון קונפליקטים חברתיים.

5. תוכנית "שגרירי B-Friend בהפסקה ובבית", המאפשרת לתלמידים ליהנות מהפסקה חברתית תוך כדי שהחברים השגרירים יוצרים מרחב חברתי נעים ומאפשר גם לחברים בודדים.

תמונה 4: אנשי חינוך ותלמידים בתמונה משותפת לאחר סדנה

עיקרון השותפות בין צוותי חינוך להורים והאופן שבו הוא בא לידי ביטוי במיזם

במיזם נדרשת שותפות של ההורים בכמה רבדים. ברמה הראשונה – רמת היידוע והשיח המורחב סביב העשייה המשותפת של התלמידים בתהליך; ברמה המשנית – הרמה המעשית, כוללת את הצטרפות ההורים למפגשי סדנה קבוצתית של ההורים בלבד ושל ההורים עם התלמידים. בסדנה עם התלמידים, ההורים צופים בדרך שבה התלמידים מתאמנים במיומנויות חברתיות שונות בקבוצה החברתית. לאחר מכן, ההורים דנים ביניהם בדברים וממפים את ילדם. לאור הנתונים הם מקבלים המלצות מותאמות לגבי האופן שבו עליהם לעבוד בבית עם ילדם וכלים לחיזוק מבחינה חברתית-רגשית.

היכולת של ההורים לראות את ילדם באופן מודע מאפשרת להורה להבין את ההתנהגויות של ילדו ולפענח אותן על פי אבני ההתפתחות החברתיות-הרגשיות הנדרשות בהתאם לגילו.

חשוב להדגיש, כי התוכנית לא נועדה להפוך את ההורים למאמנים של ילדיהם, אלא לתת להם ידע וכלים כדי שיוכלו לסייע לילדיהם בהתמודדות עם סיטואציות חברתיות-רגשיות. השיח המקצועי עם הורים נוספים בתהליך ההנחיה מאפשר למורים ולהורים ליצור שיח משותף סביב הנושא.

תהליך העבודה עם ההורים והמורים מתבסס על המודל "עוצמת אימון ה-SEL", אשר פותח על ידי הכותבת בשיתוף עם אגף מו"פ במשרד החינוך ונבנה על התיאוריה של ארגון CASEL (Sconert-Reichl et al., 2017). לפי תיאוריה זו, למידה חברתית-רגשית היא יכולת הניתנת לאימון ונרכשת כאשר המתווך מלמד מיומנויות אלו בתהליך פדגוגי או אימוני מכוון. המודל כולל את השלבים הבאים:

שלב 1 **זיהוי**: זיהוי המיומנויות שבהן התלמידים מצליחים ומתקשים, באמצעות המיפוי שתואר לעיל. הזיהוי מתבצע באמצעות המערכת הממוחשבת שהיא נגישה וידידותית למשתמש ומשלבת בינה מלאכותית. זהו מנוע חיפוש חכם בשילוב אלגוריתם.

שלב 2 **אימון**: אימון למתן תיווך מותאם – מתן מידע על התנהגות מותאמת כדי שהמתאמן יוכל לפעול באופן מדויק בסיטואציה. לדוגמה, "כשחבר פונה אליך הסתכל עליו וצור איתו קשר עין".

שלב 3 **מיון התנהגויות**: פיתוח מיומנות של מיון בין התנהגויות המקדמות חברות לבין התנהגויות שמכשילות קשר חברי. לדוגמה, קשר עין הוא הבסיס הראשוני ליצירת קשר. כאשר יוצרים קשר עם אדם לפני הכול יש ליצור קשר עין ומחוות תקשורתיות, כמו הנהון, חיוך ועמדת האזנה. דוגמה נוספת להתנהגות המקדמת חברות, היא היכולת לוותר ולא להתעקש על הרצון האישי,

שלב 4 **תקשורת חיובית**: שכלול של התקשורת החיובית, פיתוח שפה חיובית כדי להרגיל את הילדים לדבר בשפה נעימה הנותנת תחושה חיובית לאדם שמולם. לדוגמה, יצירת אינטראקציה באמצעות קשר עין בלי להיות מאוים.

באמצעות חדר הכושר החברתי-הרגשי המורים נחשפים למיפוי החברתי בכיתה וגם ההורים יכולים לבצע מיפוי של ילדם ולקבל המלצות מותאמות לגבי דרכי פעולה בבית.

שיתוף ההורים הוביל לכך שבאמצעות המיפוי המשותף הם יכולים להגיע להבנת הראייה של טובת הילד בצורה בהירה. זוהי דרך להחליש התנגדויות וליצירת דיאלוג משותף.

דוגמאות יישומיות למימוש המיזם בהקשר ליחסי צוותי חינוך-הורים

המיזם כולל כלי המאפשר למורים למפות את המיומנויות החברתיות-הרגשיות של כל אחד מהתלמידים, ולקבל תמונת מצב חברתית לגביהם. לאור זאת, המורה מקבל המלצה מותאמת לגבי האופן שבו יש לפעול עם התלמידים, כמו שיח אישי או קבוצתי, עבודה כיתתית ומרחב משותף עם ההורים.

נוסף על כך, מתקיימות סדנאות לחדר המורים וסדנאות פנים אל פנים לאימון חברתי-רגשי עם ההורים. להורים ולמורים ישנה אפשרות להמשיך לרכוש את הידע וליישמו באמצעות אתר המיזם, שבו כלים מגוונים, כמו יחידות הוראה לכל מיומנות, סרטונים, משחקים ומערכי שיעור זמינים ומותאמים לכל גיל ועל פי צורך של כל תלמידה ותלמיד. במיזם מגוון משחקים ופעילויות חברתיות לשימוש בבית הספר ובבית.

המיזם ליווה את התלמידים ואת ההורים גם בזמן קורונה. בעקבות המשבר שיצר הריחוק החברתי, הובן שיש להנגיש את הלמידה החברתית-הרגשית באמצעים טכנולוגיים למפגשים מרחוק. לצורך כך מתקיימות סדנאות בזום, פותחו משחקים חברתיים-רגשיים מקוונים, הכלי הותאם והונגש ליצירת תמונת מצב לכל תלמיד לשימוש טכנולוגי וניתנה אפשרות ליצור מפה חברתית גם באמצעים אלו.

תהליך פיתוח המיזם: נקודות מפנה, התמודדות עם לבטים ועם מורכבויות, הסקת

מסקנות ושינויים שבוצעו

תהליך הפיתוח התקיים בכמה שלבים. בשלב הראשון נערך מחקר מקדים עם מורים מחנכי כיתות ובהתאם לממצאיו פותח הבסיס של הכלי הטכנולוגי. בשלב השני נערכו סדנאות עם מורים והורים לחשיפת הכלי, ומתוכן עלו הצרכים של ההורים, אשר על פיהם הורחב הכלי והותאם גם לשימוש בבית. הכלי הדיגיטלי מהווה מענה סקלבי וחדשני המאפשר למורה

להקנות לתלמידים מיומנויות חברתיות-רגשיות בדרך נגישה ומותאמת למצבם. המורים חששו ללמוד את המיומנויות החברתיות-הרגשיות עקב חוסר ידע. הכלי הטכנולוגי B-Friend מספק מענה לצורך בהנגשת הידע בצורה פרקטית המותאמת ללמידה בכיתה. ערכות הלמידה מאפשרות למורים ביטחון ואמונה במסוגלותם תוך תיווך, הנחייה וחיבור לעולמות הידע שלהם. המשחקים מהווים אפשרות של יוזמה ומעורבות בתוך שגרת חיי החברה של התלמידים הן בזמן ההפסקה הן בקבוצות חברתיות-רגשיות.

התוכנית לוותה באמצעות אגף מו"פ, משרד החינוך – מחקר וניסוי ותוכנית Edstart ליזמים טכנולוגיים. כמו כן, מתקיים קשר ישיר ורציף עם אגף הכלה והשתלבות. המדידה וההערכה של התוכנית מתבצעת לאורך כל השנה ובהתאם לכך נערכות התאמות.

אחד האתגרים בהטמעת חדר הכושר החברתי-הרגשי הוא שתפיסת המורים היא שעליהם להקנות ידע דידיקטי ועיוני לתלמידים, והם מתקשים לראות את עצמם אחראים לפיתוח תהליך חברתי-רגשי בקרב תלמידיהם. מתוך המחקר עולה שהאמונה של המורים ביכולתם לפתח יכולות חברתיות-רגשיות בקרב התלמידים ירודה ושהם אינם רואים את עצמם חלק אינטגרלי מתהליך זה. עם זאת, הבסיס ליכולת החברתית של כל תלמיד נמצא בבית הספר. לכן, חשוב לחזק את האמונה של המורים בתפקידם וביכולתם לחזק את היכולות החברתיות-הרגשיות של תלמידיהם.

נקודה נוספת היא מקומו של המורה לעומת התלמיד בעת תהליך ההוראה. בשונה מהגישה המסורתית, שבה מקומו של המורה היה הנחלת הידע לתלמידים, בשנים האחרונות הגישה היא שעל המורה להנחות ולהדריך את התלמידים בדרכי רכישת הידע הנכונות. לכן, נדרשות מהמורה מיומנויות הנחייה מורכבות יותר, ומיומנויות שדורשות רמת אינטליגנציה רגשית ויכולת בין-אישית גבוהה. עליו להיות מסוגל לאמן את תלמידיו ולהיות רפלקטיבי בהתבוננות על דרכי עשייתו.

להלן תרשים המתאר את הטמעת חדר הכושר החברתי-הרגשי של B-Friend בבתי הספר.

כיוונים לפיתוח המיזם בהמשך

למיזם כמה כיוונים לפיתוח בהמשך. למשל, בכל בית ספר תיבחר דמות חינוכית מתאימה, ומומלץ שתהיה מדרג הביניים, כמו רכזות, שתוכשר בנושא ותוכל להיות המטמיעה של תוכנית B-Friend ולהוביל ליישומה במערכת החינוך באופן עמוק ומשמעותי. זוהי מערכת סקליבלית שאפשר ליהנות ממנה בכל שלב התפתחות והיא מותאמת לצורכי התלמידים והמורים. אפשרות נוספת לפיתוח בהמשך היא יצירת קשר עם מתנ"סים ועם רכזי קהילות להכנסת המערכת לכל בית בישראל כדי שההורים ירכשו תחושת מסוגלות לעזור לילדם בתחום החברתי.

כמו כן, בעתיד יפתח בית ספר להכשרת מנחים נוספים בתחום. נוסף על כך, בתוכנית מתקיים מחקר המשך המתבסס על ראיונות ושאלונים, אשר ממצאיו יסייעו בבדיקת יעילות התוכנית. היעילות נבדקת בכמה מישורים, ראשית בבחינת יישום התוכנית בבית הספר ונוסף לכך, באמצעות דיווח על שינוי ושיפור של התנהגויות חברתיות-רגשיות של התלמידים בבית הספר על ידי שאלונים מובנים. כמו כן, עם סיום התוכנית בכל בית ספר הצוות שהפעיל אותה עונה על שאלון קצר שבו שאלות לגבי תרומת התוכנית לבית הספר ומידת שביעות הרצון ממנה, ובכל שנה מתבצע ניתוח של המשובים המתקבלים. הניתוח מתפרסם [באתר המיזם](#) וגם באתר המו"פ של משרד החינוך.

רשימת מקורות

אלקובי, א' (2020). החברות: השפעתן של קבוצות לפיתוח מיומנויות חברתיות-רגשיות על ילדים. *חמדעת*, יב, 1-19.

בנבנישתי, ר' ופרידמן, ט' (עורכים). (2020). *טיפוח למידה רגשית-חברתית במערכת החינוך: סיכום עבודתה של ועדת מומחים, תמונת מצב והמלצות*. יוזמה – מרכז לידע ולמחקר בחינוך, האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

כורם, ע' (2021). חמש תפיסות שגויות של מתכשרים להוראה באשר לפיתוח כשירות חברתית של תלמידים. *רב-גוונים: מחקר ושיח*, 21, 71-84.

https://www.gordon.ac.il/contentpage/%D7%A8%D7%91_%D7%92%D7%95%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%9D_%D7%AA%D7%A9%D7%A4%D7%9

1

לורבר-הוס, נ' (2021). *דוח מת"ת: מחנכת הכיתה והשפעתה על מיצוי פוטנציאל, על צמצום פערים ועל שוויון הזדמנויות*. יוזמה – מרכז לידע ולמחקר בחינוך.

קריספיל, א' ופריד, ט' (2022). תוכנית ייחודית לטיפוח הערכה עצמית של תלמידים והעצמתם במסגרת הכשרה להוראה. *שנתון שאנן תשפ"ב*, כז, 139-151.

שפרלינג, ד' (2018). *למידה חברתית רגשית: מיפוי מושגי, בסיס תיאורטי ואמפירי*. בתוך ל' יוספברג בן יהושע (עורכת), *סקירה מוזמנת כחומר רקע לעבודת צוות המומחים לנושא טיפוח והטמעה של למידה חברתית-רגשית במערכת החינוך*. מכון מופ"ת.

<https://education.academy.ac.il/SystemFiles/23258.pdf>

Kautz, T., Heckman, J. J., Diris, R., ter Weel, B., & Borghans, L. (2014).

Fostering and measuring skills: Improving cognitive and noncognitive skills to promote lifetime success. *OECD education working papers no. 110*, OECD publishing.

<https://doi.org/10.1787/5jxsr7vr78f7-en>

Osher, D., Kidron, Y., Brackett, M., Dymnicki, A., Jones, S., & Weissberg, R.

(2016). Advancing the science and practice of social and emotional learning: Looking back and moving forward. *Review of Research in Education, 40*, 644-681.

Sconert-Reichl, K. A., Kitil, M. J., & Hanson-Peterson, J. (2017). *To reach the students, teach the teachers: A national scan of teacher preparation and social & emotional learning*. A report prepared for CASEL Collaborative for academic, social, and emotional learning. University of British Columbia.